

A moszkvai csomag

2009 május 18. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 1

Értékelés kiválasztása Még nincs értékelve

Mérték

Kádár pontosan tudta, mit vár a magyaroktól a Szovjetunió. Feltétlen h?séget, az önkéntesség és az össznépi egység látszatával. Ezt kellett szemléltetni 1957. május elsején ország-világ el?tt, bármi áron. Egyértelm?vé kellett tenni, hogy a Rákosi- (és a Ger?-, Révai-) korszaknak vége, eztán a Kádár-korszak következik.

A pártvezetés az utolsó pillanatig sem volt meggy?z?dve róla, hogy fegyverropogás nélkül zajlik le a proletár internacionalizmus és a szovjet–magyar „egyezmények” melletti tömeges állásfoglalás.

Elégedetten tért haza Kádár János 1957 tavaszán a Szovjetunióból. Minden számára fontos kérdésben eligazították, az életbe vágó ügyek elintézésében pedig szabad kezet kapott. A központi bizottság (kb) ülésén, április 5-én tartott beszámolójában, a Magyar Országos Levéltárban meglév? jegyz?könyv tanúsága szerint, elvtársaival – Aczél, Apró, Dögei, így kezd?dött a névsor – részletesen ismertette a „moszkvai csomagot”. Tájékoztatóját – amely Magyarország sorsát hosszú id?re meghatározó programbeszédnek is tekinthet? – politikai riválisainak, Rákosi Mátyásnak és Ger? Ern?nek a szovjetunióbeli megítélésével kezdte és május elseje megszervezésével fejezte be. Ebben az évben rendezzük meg úgy, mondta ez utóbbiról, hogy Budapesten ne a felvonulás jellege domborodjon ki, hanem egy harci gy?lés legyen a proletár internacionalizmus mellett. Munkatársai, Orbán László, Földes László, Nemes Dezs?, Rónai Sándor, Sándor József, Kelen Béla, Marosán György, Münnich Ferenc, Cservenka Ferencné, Révész Géza, Kiss Károly, Kristóf István, Kállai Gyula… nyomban munkához láttak. A kb- és titkársági jegyz?könyvek bizonysága szerint a terveket maga Kádár véglegesítette. Vagy módosította: az MSZMP központi vezet? szerveinek a tanácskozásait dokumentáló iratok több oldalán is ott a széljegyzete, a kézjegye. Figyelme lényegtelennek t?n? apróságokra is kiterjedt, ha valaki, ? pontosan tudta, mit vár eztán a magyaroktól a Szovjetunió. Feltétlen h?séget, az önkéntesség és az össznépi egység látszatával. Ezt kellett szemléltetni 1957. május elsején ország-világ el?tt, bármi áron.
Hogy a t?lünk keletre oly h?n áhított össznépi egység látszatát sz?k egy hónap alatt megteremthesse, a f?titkárnak saját elvtársai megdolgozásával kellett a munkát elkezdenie. Egyértelm?vé kellett tennie, hogy a Rákosi- (és a Ger?-, Révai-) korszaknak vége, eztán a Kádár-korszak következik. A Szovjetunióban így akarják. A szovjet vezet?k világosan megmondták – ezzel kezdte Kádár a kb-tagok el?tt megtartott beszámolóját moszkvai útjáról –, hogy a volt vezet?ket (Rákosit, Ger?t) „politikai értelemben halottnak tekintik. Véleményük szerint a halottakat nem szokás minden héten újból eltemetni.” A hatalmi viszonyok tisztázása azért is volt Kádár számára különösen id?szer?, mert a párt központi napilapjában a f?szerkeszt?, Nemes Dezs? jóváhagyásával megjelent Révai József írása, s ez a Szovjetunióban él? korábbi pártvezet?ket arra sarkallta, hogy ?k is közzétegyék a gondolataikat a hazai sajtóban. (Rákosi például azt szerette volna megírni, hogy azért nem mennek jól a dolgok odahaza, mert Kádár viszi ?ket…) Rákosiéknak a puszta hazatérése is zavart keltene a párt soraiban – folytatta Kádár a moszkvai élménybeszámolót. „Ugyanakkor nem lehet a harcunk az ellenforradalommal szemben következetes, ha teljesen egyenl? súllyal emlegetjük a volt vezet?k hibáit és az árulók cselekményét.”

Rákosi híveinek lelombozása után a lelkük mélyén Nagy Imrének és társainak szurkoló párttagok eligazítása következett. A Szovjetunióban folytatott tárgyalások során a legnagyobb egyetértés volt az egész Nagy Imre-csoport kérdésében is – mondta Kádár. „Álláspontunkat a szovjet elvtársak teljes mértékben támogatják, ez az álláspont feltétlenül igazságos és következetes megvalósítást kíván.” Aztán a megírt szövegéhez szóban hozzáf?zte – az el?z? napi, április 4-i operaházi ünnepségen nyugati újságírók kérdéseire adott utólagos válasz gyanánt –, „kicsit szigorúbban kell a dolgokat kézbe venni. Itt muszáj er?síteni.” (Er?sítettek is: kilenc nappal kés?bb letartóztatták a romániai Snagovban addig szigorú megfigyelés alatt tartott Nagy Imrét.)
A politikai helyzet egyértelm?vé tétele után a gazdasági vágyak és remények letörése következett. „Önök nekünk, kedves elvtársak – idézte Kádár Hruscsov szavait –, drágában vannak.” A Szovjetuniónak magának is gazdasági nehézségei vannak, óriásiak a kötelezettségeik Kína, Lengyelország megsegítésével kapcsolatban, további terheket nehezen vállalhatnak azért, hogy a Magyar Népköztársaságot gazdaságilag támogassák. De erre nincs is szükség – folytatta Kádár –, „a termelés abszolút mértékben fejl?dik, az adófizetés javul”. Mi sem bizonyítja ezt ékesebben, mint az, hogy „a parasztok az els? negyedévben 120 százalékot fizettek be, a múlt évb?l pedig 200 millió forint érték? adóhátralékot egyenlítettek ki…” 1957 kora tavaszán is dübörgött a gazdaság.

Beszámolójának szinte a végére hagyta Kádár János a Szovjetunióban folytatott tárgyalásainak azt a pontját, amely épp csak szóba került: a Magyarországon tartózkodó szovjet csapatok státusát. „Err?l mi nem sokat vitatkoztunk – tájékoztatta hallgatóságát a magyar delegáció vezet?je –, mert tudjuk, hogy a Szovjetunió nemzeti szuverenitásunkat soha nem sértette meg és nem is fogja megsérteni.” Ezután, mintegy slusszpoén gyanánt, csapást mért a f?titkár az imperialistákra, akik „nem is állnak olyan jól, amint azt a sajtójuk feltünteti. Ezt az is mutatja – mondta –, hogy amikor Szíriában bemutattak egy filmet a Magyar Népköztársaságban történtekr?l, a moziból kijöv?k tapsoltak a szovjet tankoknak, és a népköztársaságunk mellett tüntettek.”
A május elsejei harci gy?lés megszervezésének a mikéntje csak ezek után következett. Hadi tömörülés persze elképzelhetetlen fegyveres alakulatok jelenléte nélkül. A nemzeti szuverenitásunk sértetlenségére 1956. november 4. után fokozott figyelemmel ügyel?, Magyarországon tartózkodó szovjet csapatok az MSZMP központi vezet?ségi ülésein szóba se kerültek. Csak a munkás?rség, a frissiben (?) toborzott fegyveres alakulat, valamint a KISZ, ha szabad fegyvert adni az ifjúság kezébe. (Kádár szerint a vidéki fiatalok felfegyverzésére csak kés?bb kerülhet sor, most az a nagy probléma velük, hogy soraikban romlik a fegyelem…) Els? lépésként azonban a pártszervezeteknek

kell politikai offenzívába kezdeniük a Szovjetunióban járt delegáció útjával kapcsolatban.
A kb – jegyz?könyveinek tanúsága szerint – négy alkalommal, a titkárság háromszor foglalkozott 1957 tavaszán a május elsejei – a pártvezet?k egymás között így emlegették – „harcos nagygy?lés” el?készítésével. Sokat vitatkoztak afölött, hogy milyen legyen a dekoráció – kinek a képét vigyék a felvonulók, egyáltalán vigyék-e a párt- és az állami vezet?k óriásfotográfiáit, vagy csupán a város négy-öt exponált pontján függesszék ki az arcmásukat Marx, Engels és Lenin mellé –, valamivel kevesebbet a tömegdemonstráció fegyveres biztosításán. Feltételezhet?, hogy a leglényegesebb döntések meghozatalát írásban nem dokumentálták, az utókor rendelkezésére álló iratok alapján így is nyilvánvaló, Kádárék az utolsó pillanatig sem voltak meggy?z?dve róla, hogy fegyverropogás nélkül zajlik le a proletár internacionalizmus és a – Kádárék delegációja által oly készségesen elfogadott – szovjet–magyar „egyezmények” melletti tömeges állásfoglalás.
Vannak, akik még ma is a kiegyezés napjának nevezik 1957. május 1-jét, és vannak, akik a szégyen napjaként emlegetik. Aki ellenben végiglapozza a korabeli pártvezet?ségi iratokat, azt is tudni véli, egyetlen óvatlan mozdulat is okot szolgáltathatott volna a f?rendez?knek ahhoz, hogy véres május elsejét organizáljanak bel?le. Nem a felvonulásból, hanem a nagygy?lésb?l, amelyet nemcsak a rend?rség biztosított, hanem a tiszti továbbképzés címén állományban tartott karhatalmisták (azel?tt vezet? elvtársak – mondta róluk Révész Géza), a pár hét alatt létszámát tekintve hatszorosára növelt, gyorsított eljárások révén állig fölfegyverzett munkás?rség. (Az 1957-ben még minden országos eseményr?l naprakész információkkal rendelkez? Marosán Györgynek március 26-án ötezer munkás?rr?l volt tudomása. Kifelé csak úgy mutatnak, érvelt a kb ülésén Marosán, ha egyszerre ötezren vonulnak, ám április 19-én, amikor a legjobban szervezett budapesti munkás?regységek felfegyverzése a téma az MSZMP központi vezet?i között, már több mint harmincezer pisztoly szétosztásáról tanakodnak.) A nagygy?lésen gyermekek szervezetten nem lehettek jelen, a felvonuláson is legfeljebb ezer úttör? menetelhetett. A parasztságot ne mozgósítsák – ez Rónai Sándor javaslata volt –, repül?gépek ne vonuljanak az égen, de gondoskodjanak tartalék áramforrásról a nagygy?lés idejére – így rendelkeztek április 16-án a kb plénuma el?tt. Április közepére voltaképpen már minden lehetséges akadályt elhárítottak az elvtársak az elképzeléseik szerint zajló ünnep útjából. Kb-határozat rendelkezett róla, hogy az egyetemekr?l eltávolítsák azokat az oktatókat, akik októberben, novemberben „az ellenforradalom hangadói voltak, és jelenleg is politikailag káros tevékenységet fejtenek ki”. Határozat született arról is, hogy „az egyetemi autonómiára vonatkozó polgári törekvéseket utasítsák vissza”. Mind a központi bizottsági, mind a titkársági ülések jegyz?könyveiben rendszeresen visszatér? mondat: „Felhívjuk a pártszervezetek figyelmét, hogy a felvonulásra való mozgósításnál semmiféle er?szakot, erkölcsi kényszert ne alkalmazzanak.” Ma már nagyon nehéz elhinni, de tanúsítani is, hogy azok a pártvezet?k, akik ezeket a felszólításokat megfogalmazták, ne tudtak volna róla, hogy miközben morális tartásukat és demokratikus magatartásukat tanúsító kijelentéseiket tollba mondták, az ország ítélet-végrehajtó intézményeiben továbbra is akadálytalanul hajtják végre a halálos ítéleteket. Szinte napra s órára pontos egyidej?séggel a május elsejei el?készületekkel, április 8-án Bencsik Józsefet és Pólya Ferenc Sándort küldték a halálba, 10-én Balázs Ferencet, 11-én Oláh Miklóst, 12-én Császár Józsefet és Józsa Györgyöt, 25-én Schiff Jánost, 27-én Somlai Istvánt, 29-én Kanyó Bertalant, május 4-én Geczkó Istvánt, 6-án Alapi Lászlót… Május elsején nem akasztottak, a nevezetes napon tán ünnepeltek a vérbírák és a hóhérok is.

A f?titkár emberei április utolsó harmadában megfogalmazták a harci nagygy?lés jelszavait: „Soha többé október 23-át!” „Éljen a Szovjetunió, a legnehezebb helyzetben is h? barát!” „Éljen a karhatalom és a munkás?rség!” „Éljenek a fegyveres testületek!” A parasztságot igen beszédes lózungokkal osztották ketté tényleges termel?kre és termel?szövetkezeti tagokra: „Dolgozó parasztok! Biztosítsátok a nép kenyerét, tegyetek meg mindent a b? termésért!” „Szövetkezeti parasztok! Termel?szövetkezeti tagok! Harcoljatok a szocialista mez?gazdaság felvirágoztatásáért! Bizonyítsátok be a szocialista nagyüzemi gazdálkodás fölényét!” Aztán döntöttek a KISZ-titkárok fizetésér?l (3700 és 2800 forint között mozgott az országos, a nagyvárosi, a járási és az iskolai ifjú apparatcsikok bére, nagy pénz volt ez akkor). Majd pedig állást foglaltak abban is, hogy a proletár internacionalizmus mely élharcosai tekintsenek le óriásfotók formájában a nagygy?lés népére: Marx, Engels, Lenin, Hruscsov, Bulganyin, Mao, Kossuth, Pet?fi, Kun Béla, Kádár János és Dobi István. (Dobi, mondhatni, villámhárítóként került a f?titkár mellé, „a személyi kultusznak még a látszatát sem engedhetjük meg magunknak” elv alapján. Kádár kézírásos utasításban rendelte el, hogy a felvonulók nem vihetnek arcképeket.) A kitüntetésekr?l is határoztak: f?leg azokat jutalmazták, akik „kiemelked?en részt vettek az ellenforradalom elleni harcokban”. Kádárt egyes-egyedül az izgatta, „mi van Andropov kitüntetésével, erre kormányhatározat van”. „Meg lesz” (sic!) – nyugtatta meg nyomban Kristóf István elvtárs.
A médiára er?sen számítottak 1957 tavaszán Kádár János emberei. Els?sorban a párt napilapjára és a rádióra. A Magyar Nemzet is szóba került a május 1-jei el?készületek során, f?leg Kállai Gyula szorgalmazta, hogy indítsák újra a lapot. De Cservenkáné leszavazta az indítványt: nagyon nehéz lenne biztosítani, hogy ne jelentsen konkurenciát a párt központi lapjának, így okoskodott. A televíziót ellenben a pártvezet?ségi fórumokon – a fennmaradt dokumentumok tanúsága szerint – meg sem említették. Pedig már 1956 októberében megérkezett az els?, Cambridge-ben vásárolt közvetít?kocsi, négy kamerát is szereztek valahonnan, riportereket meg a rádiótól

kértek kölcsön. Minden készen állt, hogy levezényeljék a legels? él? helyszíni közvetítést kísérleti jelleggel 1957. május elsején a H?sök terér?l. Le is vezényelték csakugyan. Hogy ki látta az adást, nem tudom. Kádárék bizonyosan, mert ett?l fogva igen-igen pártfogolták a propagandacélokra kiválóan alkalmazható Magyar Televízió sugárzását. Az MTV intézménye most ezt a dics?ségesnek nemigen nevezhet? születésnapot ünnepeli, annak a leghalványabb szándéka nélkül, hogy tisztázza, valójában mi történt 1957. május 1-jén Budapesten a fél évvel azel?tt vérbe fojtott forradalom üszkein.

mno.hu, L?csei Gabriella

Ajánló